

PETŐFI ÖRÖKSEGE

A XIX. század nagy költői között négyen vannak, akik hűségüket a szabadsághoz életük feláldozásával is megpecsételték. Az első az angol Byron, aki hazájában nem találva méltó célt a küzdelemre, a hazájukat felszabadító görögökhöz csatlakozott és ott halt meg közöttük. A második Puskin, az orosz nép szabadságvágyának első nagy kifejezője, akit a cár küldött halálba. A harmadik Petőfi, aki ma száz éve a magyar szabadságharc egyik utolsó ütközetében a világszabadságért adta oda fiatal életét. A negyedik a bolgár Khriszto Botev, már a korai orosz forradalmárok tanítványa, aki a Sztara-Planina hegyei között hullatta vérének. Négy nagy költő, mindegyikük beszédes bizonyítéka annak, hogy a szabadság ügye az egész világon széttagolhatatlanul összefügg, aminthogy a szabadság hősei, bárhol is ontják vérüket, a zsarnokság, a reakció nemzetközi szövetségével találják szembe magukat.

Törekvésekben, alapvető tanításaikban, egész példamutató életükben és halálukban a négy költő mint négy testvéricsillag ragyog az európai költészet égboltján. De nézzük meg, kik azok, akik e csillagok felé igazítják iránytűjüket, akik vállalják az örökséget, amelyet a négy nagy szabadságköltő példamutatása és tanítása jelent? Az angol Byron elment Görögországba és meghalt a görög szabadságért, a mai hivatalos Anglia pedig, megcsúfolva nagy költője emlékét, a görög nép árulóinak, az imperializmust kiszolgáló monarchofasisztáknak nyújt, segítséget a görög nép mai szabadságharcosaival szemben. Azt kell látnunk, a történelem törvényszerűsége az, hogy a haladás ellenségei népük igazi hagyományait is meggyalázzák.

Mi a sorsa ezzel szemben Puskin, Petőfi és Botev hagyományának? Puskit már Lenin a Nagy Szocialista Forradalom előkészítői közé számította s születésének 150. évfordulóját a Szovjetunióval együtt ünnepelte az egész haladó világ, sőt csak a forradalom után hozták napfényre egész hagyatékát, azokat a forradalmi tanításait is, amelyeket odáig hétpecsétetes zár alatt tartott a cári cenzura. Botev kedves és sokat idézett költője volt a mindnyájunk által megsíratott és mindnyájunk számára példamutató Dimitrovnak s nincs még egy esztendeje, hogy születésének 100. évfordulóját a szabad bolgár nép a szent örökséget vállaló fogadalmakkal ünnepelte. Petőfi hősi halálának 100. évfordulóját most ünnepli a magyar nép, egyenesen avval az elhatározással, hogy politikai végrendeletét maradéktalanul végrehajtja, abban az értelemben, ahogyan Rákosi Mátyás elvtárs határozta meg feladatainkat: „...megvalósítani azokat a célokat, amelyeket száz évvel ezelőtt Kossuth, Petőfi, Tan-

csics, — a magyarság legjobbjai írtak zászlajukra!" Nyilvánvaló, az is a történelem törvényei közé tartozik, hogy a haladás harcosai a maguk hamisítatlan tisztaságában érvényesítik népük igazi hagyományait.

A reakció évtizedeiben Petőfit meghamisították, forradalmi tanításait elkendőzték. Az iskolában tanították ugyan üres sóviniszta szólamok kíséretében, hogy Petőfi a világirodalom öt legnagyobb költője közé tartozik, de azt a diákot, aki egyik vagy másik forradalmi versét el merte szavalni, az ország összes középiskolájából kicsapták. Ott állt ércből öntött szobra a pesti Dunaparton, de amikor munkások vonultak ki a szobor elé, az általa megénekelte piros zászlókkal, emlékét megújítani, rendőrök kardlapozták szét az ő költszetének tiszta forrásából lelkesedést merítőket. Elmondhatjuk tehát, hogy a felszabadulás a magyar néppel együtt legnagyobb költőjét is felszabadította.

Petőfi nagyságát mindennél jobban mutatja, hogy világosan felismerte: aki a saját népe szabadságáért következetes harcot folytat, az a világ minden elnyomott népének a felszabadítását segíti. És ő valóban következetesen küzdött a magyar nép szabadságáért, mert nem elégedett már meg, mint leghaladóbb kortársai közül is a legtöbben, a polgári demokrácia szabadságeszméjével. Ő már a jogegyenlőség mellett a gazdasági és a művelődési demokrácia megvalósítását is követelte és ezzel valójában a népi demokrácia célkitűzéseit tűzte napirendre.

Egész költszete a népi forradalom ügyét szolgálta, még azok a versei is, amelyekben látszólag egy szó sincs politikáról. A népköltészet hangját azért szólaltatta meg az irodalomban, mert meggyőződése volt: „Ha a nép uralkodni fog a költszetben, közel áll ahhoz, hogy a politikában is uralkodjék“. Még a népmesék világából is azért merített, hogy János vitéz alakján megmutassa, hogyan emelkedik ki a nép fia a szolgasorból. De költszete mégsem népi romantika, hanem általában a dolgozók kizsákmányolásának és elnyomásának forradalmi úton való megszüntetését követelő harcos költszet. „Az apostol“ című nagy elbeszélő költeményében, melyet a reakciós irodalomtörténetírás valamennyi republikánus versével együtt valósággal kitagadott a magyar irodalom remekei közül, már a városi proletársors is foglalkoztatta. S a technikai haladást is abból a szempontból értékelte, hogy végső fokon a dolgozók felszabadítására kell vezetnie; ezért kívánt az összetört láncokból építeni vasutat.

Huszonötéves ifjú volt, amikor a márciusi forradalom vezére lett. De utána az a követelése, hogy a forradalmat folytatni kell a királyság elförléséig, a köztársaság megvalósításáért, a nép hatalomra emeléséig, szembetalálkozott a bécsi udvar felé kacintó opporunistákkal és a nemességgel egyezkedő polgárság osztályuralmi törekvéseivel. Forradalmi optimizmusát ez sem törte meg. A magyar szabadság külső ellenségeivel szemben elszánt harcra lelkesített, a forradalmat hátha támadó hazaárulókkal szemben éberségre intett. A már elért eredményeket is alkuba bocsátó békepárttal szemben azt vallotta:

Legyen szabadság először,
És azután legyen béke.

Annál nagyobb lelkesedéssel fordult a nép fiai felé, akik tömegesen gyülekeztek, gyakran mezítláb, a szabadság zászlaja alá. S ugyanakkor, amikor Marx és Engels elismeréssel állapították meg, hogy miután Európa negyvennyolcas forradalmi egymásután elültek, a magyar nép hű maradt a világszabadság zászlajához, Petőfi is az igazi hazafiság önérzetével telt el: a magyarság „a világ vezére” lett, mért az európai népek élén jár a világszabadságért folyó küzdelemben.

Azt már nem érte meg, hogy a nemzetközi reakció összefogása a magyar szabadságharcot vérbefojtotta. A segesvári csatatéren, ahol hősi halált halt, a magyar szabadsághősök a cári hadsereggel szemben vesztek csatát. A magyar nép függetlenségét hosszú időre elrabló Habsburgokat nem az orosz nép, hanem az orosz népet elnyomó cár segítette. Ezért mondta Sztálin: „Az orosz cár 1849-ben segítette a Habsburg-monarchiának megfojtani a magyar forradalmat. Mi erre emlékezünk. De mi ezért nem vagyunk felelősek, mert mi az utolsó cárt az Uralban 1920-ban agyonlőttük és ezzel keresztet tettünk az elmúlt rendszerre.”

Ma már tudjuk azt is, amit a reakciós történetírás elhallgatott előttünk: az orosz nép a szabadságért küzdő magyarokkal érzett akkor is. A magyar szabadságharenak orosz hősei is voltak. Egy orosz tiszt, Kazimir Ralicovszkij, csapatával együtt átpártolt a magyarokhoz. Egy másik, Alexej Guszjev, tisztársait és a legénységet arra biztatta, tagadják meg a cári parancsot, mely a magyar szabadság ellen küldi harcba őket; ezért Guszjevet és hét tisztársát kötéltálati halálra ítélték. Amikor Petőfiről emlékezünk meg, kegyelettel emlékezünk meg ezekről az orosz tisztokról is, akik ugyancsak száz éve adták életüket a magyar szabadságért.

TRENCSÉNYI-WALDAPFEL IMRE

SZŐREG

1849. aug. 5. — 1949. aug. 5.*

Már a szabadság napja hanyatlott, messze csatában
Dalnoka hű ajkán halt el a dal s a remény.
Szőregi sáncon a nép katonái kifenne kaszájuk
Állták még a csatát, védve a nép jogait.
Akkor a zsarnokság győzött, de megőrzi a hősök
Emlékét Szőreg népe, mely újra szabad.

TRENCSÉNYI-WALDAPFEL IMRE

* A szőregi ütközet emlékére a százados évfordulón a helyszínen állított emlékmű felirata.